

Sladovnický ječmen v ČSSR ve třetí pětiletce

LUDVÍK DOHNAL, Olomouc

663.421

Sladařský a pivovarský průmysl ČSSR má ve třetí pětiletce přesně plánované úkoly a jeho kapacita vzrůstá úměrně daným úkolům, a to jak co do rozsahu tak i po stránce jeho mechanizace a zlepšování jakosti výrobků. Přitom obchodní sladovny zůstávají v přímé kompetenci ministerstva potravinářského průmyslu, kdežto pivovary převážně přeshly do kompetence útvarů národních výborů.

Současně došlo k převedení všech složek zemědělských nákupních a zásobovacích podniků do ministerstva zemědělství a lesního a vodního hospodářství z kompetence ministerstva potravinářského průmyslu, a zároveň jsou tyto složky vybavovány po stránce kádrové tak, aby jejich okresní závody byly schopny řešit podle pokynů okresních národních výborů celou problematiku zabezpečování výroby jakostních osiv a také jejich distribuci. Vzhledem k zpřesněné rajonizaci odrůd mají tyto zemědělské nákupní a zásobovací podniky zajistit produkci těchto osiv na semenářských hospodářstvích, protože systém semenářských dílců na zemědělských závodech se ruší. Proto také mají vybudována osivářská oddělení ve všech okresech, osivářská oddělení u závodů zemědělských nákupních a zásobovacích podniků. Tím se má podstatně přispět k rychlejšímu povznesení produkce všech plodin, tedy i sladovnického ječmene, a to jak co do množství, tak i jakosti.

Ve třetí pětiletce dochází tedy u nás k podstatným změnám v organizaci pěstování a šlechtění sladovnického ječmene a také v rajonizaci odrůd sladovnického jarního ječmene a je proto zapotřebí seznámit se změnami, které z reorganizace vyplynou pro pracovníky v sladařském a pivovarském průmyslu a jeho výzkumu.

Především dojde k zlepšení úrovně organizace šlechtění a semenářství, výkupu osiv a jejich distribuce. Dostatečné zajištění jakostního osiva rajónovaných jakostních odrůd sladovnického ječmene přispěje hlavně ke zlepšení stavu našeho ječmenářství, zvláště také proto, že je plánována výměna osiva v zemědělských závodech každý třetí rok. Omezení počtu rajónovaných odrůd sladovnického ječmene a nová úprava se sníženým počtem krajů (z 19 na 10) a okresů (na 108) umožní účelnou rajonizaci odrůd jarního sladovnického ječmene, takže malý počet rajónovaných odrůd vysoce produktivních a uspokojujících po stránce jakosti, bude rajónován ve všech krajích s menšími odchylkami mezi kraji. Získané zkušenosti ukazují, že plánovanými opatřeními se již v letech 1961 a 1962 podaří rozšířit dosud nejvýkonnější odrůdy na co největší rozsah osevních ploch běžného pěstování ječmene. V roce 1963 bude již možno nahradit mimořádná opatření plným zajištěním celé potřeby uznaným osivem. Tím se do roku 1963 dosáhne 83 % oseté plochy jarním ječmenem, odrůdami s vyšším výnosem zrna. U jarních ječmenů půjde hlavně o rozšíření výkonných odrůd, především Valtického, Slovenského a Dunajského trhu, nových

odrůd Branišovického C a jiných novošlechtění, které prokáží ve státních odrůdových zkouškách a v praxi jak výnosnost, tak i sladovnickou jakost. Plánovaná obměna osiva u všech zemědělských závodů, na celou plochu pěstování je stanovena u jarního ječmene na každý třetí rok v množitelském stupni dodávaného osiva M4 tak, jak je smluvně zajištěno zemědělské nákupní a zásobovací podniky na semenářských hospodářstvích. Šlechtitelské a semenářské podniky převezmou přímou plnou odpovědnost za zabezpečení výroby a vysokou biologickou hodnotu osiv u jarního ječmene až do třetí reprodukce, to je M3 včetně, a to podle plánu ministerstva zemědělství, lesů a vodního hospodářství (MZLVH).

Významné a rozhodující úkoly v dosažení nejvyšší úrovně v šlechtitelství připadají Československé akademii zemědělských věd (ČSAZV) a jejím výzkumným ústavům. ČSAZV zodpovídá za vedení světového sortimentu odrůd sladovnického ječmene i ječmene vůbec, z hlediska jejich genetických, biologických a hospodářských vlastností i jejich sladovnické hodnoty. ČSAZV udržuje ve světovém sortimentu ječmene více než 450 odrůd jarního ječmene, sleduje a hodnotí jeho vlastnosti jak z hlediska zemědělského, tak i sladovnického a pivovarského. Ověřené výsledky předává pak šlechtitelským ústavům. Tato práce je stále prohlubována používáním nejnovějších metod výzkumu. Stálým zdokonalováním metod a techniky šlechtění musí být postupně dosaženo podstatného zkrácení doby potřebné pro vyšlechtění a rozmnožení nových odrůd. Děje se tak uměle vytvářeným prostředím s regulací teplot, osvětlení, vlhkosti vzduchu tak, že je možno v jednom roce dosáhnout až 3 semenných sklizní. Za stejným účelem bude nutno prohloubit výzkum v možnostech uplatnění izotopů a záření, k získání nových vysoce produktivních odrůd, optimálně využívajících vysokých dávek živin a odolných vůči chorobám.

Naši šlechtitelé spolu s pracovníky ČSAZV musí úroveň šlechtění a zdokonalování odrůd sladovnického ječmene přivést nejpozději do roku 1965 na úroveň států s nejvyspělejšími zemědělstvím a ječmenářstvím tak, aby byly vytvořeny podmínky k předstihu těchto států na tomto úseku, zvláště když klimatické, půdní a jiné podmínky u nás poskytují k tomu potřebné možnosti.

Odrůdová skladba jarního ječmene a procentické zastoupení odrůd ve třetí pětiletce celostátně v letech od 1960 do 1965 má poskytnout obraz vývoje, jak ukazuje *tabulka 1*.

Z tabulky je patrné, že od roku 1963 podstatně stoupá rozšíření nových odrůd v procentech celkové skladby a že skupina ostatních povolených odrůd v českých krajích v letech 1964 a 1965 prakticky mizí a je nahrazena novými odrůdami, které jsou již nebo budou v příštích letech získány a jsou také již z části ve státních odrůdových zkouškách.

Tabulka 1

Odrůdy ječmene	1960		1961		1962		1963		1964		1965	
	ČK*)	SK	ČK	SK	ČK	SK	ČK	SK	ČK	SK	ČK	SK*)
v procentech celkové osevní plochy jarního ječmene												
Valtický	29,3	—	40	20	40	20	40	20	35	15	35	15
Slovenský Dunajský trh	10,8	36,3	20	45	20	45	20	45	20	45	20	45
Branišovický C	—	—	1	—	4	1	10	3	10	3	10	8
Ostatní povolené odrůdy	59,9	63,7	38	35	34	34	16	29	—	15	—	15
Nové odrůdy	—	—	1	—	2	—	14	3	35	17	35	17

*) ČK — české kraje, SK — slovenské kraje.

Tabulka uvádí jenom jarní ječmeny, avšak ve třetí pětiletce má dojít k dalšímu rozšíření osevních ploch krmeného ječmene ozimého, nikoli však na újmu osevní plochy ječmene jarního, jehož osevní plocha se má dokonce zvýšit. U ječmene se počítá současně s tím, že v třetí pětiletce se zvýší průměrný výnos zrna po ha v roce 1965 na 26,5 q oproti průměrnému výnosu v roce 1960 24,7 q/ha. Že lze takového výnosu zrna dosáhnout, dokazují výsledky pokusů i široké praxe, kdy dodržováním správné agrotechniky a vhodnou volbou odrůdy bylo dosaženo u jarního ječmene 50 až 55 q/ha zrna a současně i lepší sladovnické hodnoty. Opožděné setí jarního ječmene snižuje průměrný výnos zrna o 40 kg/ha denně a jakost se zhoršuje.

Z nových odrůd jarního ječmene vynikají výnosností Branišovský C, dále Ekonom z Čejče a Výnosný ze Staré Vsi a očekává se, že tyto dvě poslední odrůdy v dalším pěstění si zlepší i sladovnickou hodnotu. V současné době jsou ve státních odrůdových pokusech nové dvě odrůdy jarního ječmene. Zkoušení povolených i nově vyšlechtěných odrůd má na starosti Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ), který u sladovnického ječmene úzce spolupracuje s Výzkumným ústavem pivovarským a sladařským (VÚPS). Pro splnění úkolů vyhovuje organizace odrůdového zkušebnictví a její systém hlavních odrůdových zkoušek odpovídá perspektivní rajonizaci a specializaci i u sladovnického ječmene. Ve třetí pětiletce dojde však k materiálnímu a personálnímu vybavení odrůdových zkušeben tak, aby mohly plně vyhodnotit získané výsledky z prováděných pokusů a získané závěry co nejrychleji uplatňovat v pěstitelské i šlechtitelské praxi. Plných výsledků bude možno dosáhnout v dokonalé spolupráci se specializovanými vědeckými ústavy ČSAV, které bude také nutno ještě úžeji specializovat.

Také úsek šlechtění sladovnického ječmene bude lépe zabezpečen po stránce materiálně technické, kádrové i organizační, protože současný stav nedovoluje plnit plně dané a narůstající úkoly. Týká se to hlavně technického a hmotného vybavení šlechtitelských stanic z hlediska jejich účelového i provozního zaměření, metodického vedení šlechtitelů Československou akademií zemědělských věd a rychlého předávání osvědčených šlechtitelských metod, hodnocení a využití světových sortimentů sladovnického ječmene a důsledné kontroly šlechtitelské práce.

Pro zabezpečení rychlejšího růstu produkce sladovnického ječmene a jeho jakosti je nutno bezodkladně přistoupit také ke zvýšení jakosti osiva. Jak rozhodující vliv a význam má použití nejja-

kostnějšího a zdravého osiva na výnos zrna a jeho jakost je známo, a proto se také navrhuje obměna osiva každý třetí rok. Také proto byl podán návrh, aby osivo sladovnického ječmene pro běžné pěstování bylo přísněji vytríděno na třídičkách a to tak, aby jako osiva bylo používáno jen zrna nad sítím 2,8 mm, o němž je známo, že má více zásobních látek a větší vitalitu a kromě toho mívá pravidelně 8 až 10 zárodků kořenových v klíčkové části zrna, z nichž se vyvine pak při vyklíčení mohutnější primární kořán a tím i celá rostlina.

Dále je pak nutno pro sladovnický ječmen přísně dodržovat nejvhodnější agrotechniku; správný osevní postup, časné zasetí, zajistit pro optimální vývoj porostu dostatek lehce přístupných živin podle rozboru půdy, udržovat porosty v bezplevelném stavu, dokonale sklízet ve správném stupni zralosti podle způsobu sklizně s co nejmenšími ztrátami na výnosu zrna a jeho jakosti.

Jistě bude zajímat celý náš výrobní sladařský i pivovarský sektor jak je plánován v průběhu třetí pětiletky v ČSSR vývoj odrůdové skladby jarního ječmene, a to nejen celostátně, jak je uvedeno v tabulce 1, ale také i v jednotlivých krajích a okresech. V tabulce 2 je uveden přehled v procentech celkové osevní plochy jarního ječmene. Okresní data si mohou naše závody opatřit na příslušných okresních národních výborech. Z tabulky 2 je jasně zřejmý vývoj osevních ploch jarního ječmene podle starých a nových odrůd a kolik procent osevní plochy zůstává v jednotlivých krajích skupiny „Ostatní povolené odrůdy“ do konce roku 1965 a kolik procent osevní plochy připadne do konce třetí pětiletky na nové odrůdy z celkové osevní plochy jarního ječmene.

Krajským a okresním národním výborům je uloženo dobudovat, na základě celostátního plánu nejpozději do roku 1963, potřebnou síť semenářských hospodářství tak, aby uznaná osiva sladovnického ječmene byla plně zajišťována v těchto specializovaných zemědělských závodech a aby již v roce 1962 byla v celém rozsahu soustředěna výroba osiva vyšších stupňů množení. Okresní národní výbory ponosou plnou zodpovědnost za dodržování zásad plánovitě obměny osiva a současně musí zabezpečit řízení a odpovědnou úroveň práce krajských a okresních odrůdových komisí, které za součinnosti našich odborníků sestavují a předkládají návrhy o odrůdové skladbě sladovnického ječmene v krajích a okresech ke schválení příslušným orgánům MZLVH.

Rok 1961 byl rozhodujícím rokem k zajištění předpokladů pro splnění třetí pětiletky ve zkrácené lhůtě. Úkoly je nutno řešit perspektivně a proto

Tabulka 2

Kraj	Odrůdy	1960	1961	1962	1963	1964	1965
		Odrůdová skladba jarního ječmene v %					
Středočeský	Valtický	23	44	44	40	35	35
	Slovenský Dunajský trh	20	30	30	20	20	20
	Branišovický C	—	1	4	12	15	15
	Ostatní povolené odrůdy	57	25	20	20	5	5
	Nové odrůdy	—	—	2	8	25	25
Jihočeský	Valtický	34	50	35	35	35	35
	Slovenský Dunajský trh	—	15	20	20	20	20
	Branišovický C	—	—	—	—	—	—
	Ostatní povolené odrůdy	66	35	41	33	10	3
	Nové odrůdy	—	—	4	12	35	42
Západočeský	Valtický	28	39	35	35	35	35
	Slovenský Dunajský trh	5	15	20	20	20	20
	Branišovický C	—	1	4	4	5	5
	Ostatní povolené odrůdy	67	45	37	25	6	6
	Nové odrůdy	—	—	4	16	34	34
Severočeský	Valtický	2	39	37	33	30	30
	Slovenský Dunajský trh	—	20	20	20	20	20
	Branišovický C	—	1	4	10	10	10
	Ostatní povolené odrůdy	98	40	35	23	6	6
	Nové odrůdy	—	—	4	14	34	34
Východočeský	Valtický	30	49	35	30	30	30
	Slovenský Dunajský trh	—	15	20	20	20	20
	Branišovický C	—	1	4	9	10	10
	Ostatní povolené odrůdy	70	35	37	27	10	5
	Nové odrůdy	—	—	4	14	30	35
Jihomoravský	Valtický	50	50	40	32	25	25
	Slovenský Dunajský trh	20	30	35	25	20	20
	Branišovický C	—	1	4	15	15	15
	Ostatní povolené odrůdy	30	17	17	10	—	—
	Nové odrůdy	—	2	4	18	40	40
Severomoravský	Valtický	30	39	32	28	28	28
	Slovenský Dunajský trh	5	15	20	20	20	20
	Branišovický C	65	45	40	30	8	8
	Ostatní povolené odrůdy	—	1	4	6	5	5
	Nové odrůdy	—	—	4	16	39	39
Západoslovenský	Valtický	—	20	20	15	15	15
	Slovenský Dunajský trh	32	45	40	40	40	40
	Branišovický C	—	—	2	5	8	8
	Ostatní povolené odrůdy	68	35	30	30	20	15
	Nové odrůdy	—	—	8	10	17	22
Středoslovenský	Valtický	—	20	20	20	15	15
	Slovenský Dunajský trh	45	50	50	50	45	40
	Branišovický C	—	—	—	5	5	5
	Ostatní povolené odrůdy	55	30	30	20	15	10
	Nové odrůdy	—	—	—	5	25	30
Východoslovenský	Valtický	—	20	20	20	15	15
	Slovenský Dunajský trh	40	50	50	45	45	45
	Branišovický C	—	—	5	5	5	5
	Ostatní povolené odrůdy	60	30	25	20	15	15
	Nové odrůdy	—	—	—	10	20	20

politické byro ÚV KSČ a vláda projednaly na zasedání v únoru 1961 základní dokument o šlechtění, semenářství a odrůdové skladbě hlavních zemědělských plodin a tedy i sladovnického ječmene. Navržená opatření vycházela ze současného stavu našeho ječmenářství, ze zkušenosti v zahraničí a z požadavků a plánu zvýšení výroby a jakosti ve třetí pětiletce. Uskutečňování navržených opatření si vyžádá vedle vlastního úsilí všech zemědělských závodů cílevědomou organizátorskou, propagační a uvědomovací práci národních výborů a jejich příslušných komisí, veškeré zemědělské správy, odpovědných pracovníků příslušných výzkumných ústavů a stanic Československé akademie zemědělských

věd, odpovědných šlechtitelských stanic, Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského a zemědělských nákupních a zásobovacích podniků. Konečně se to týká i Výzkumného ústavu pivovarského a sladařského a také všech našich technických pracovníků sladoven a pivovarů, a to jak na svých pracovištích tak i v příslušných komisích národních výborů a ministerstev a ve vědeckých radách zodpovědných vědeckých a výzkumných ústavů. Rovněž činnost Olomouckého hnutí za vysoké výnosy a vysokou jakost sladovnických ječmenů musí být prohloubena tak, aby plně sloužila danému úkolu.

Došlo do redakce 27. 11. 1961.

ПІВОВАРЕННИЙ ЯЧМЕНЬ В ТРЕТЬЕМ ПЯТИЛЕТНЕМ ПЛАНЕ НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА ЧЕХОСЛОВАКИИ

В статье дается основная информация о мероприятиях предусматриваемых в третьем пятилетнем плане с целью повышения качества пивоваренного ячменя. Будут внесены существенные изменения в организацию производства ячменя, его селекцию и районирование. Перед работниками селекционных станций и научно-исследовательских институтов Чехословацкой академии сельскохозяйственных наук стоит задача вывести новые и улучшить путем селекции существующие сорта ярового ячменя так, чтобы в 1965 г. достичь наивысшего уровня.

DIE BRAUGERSTE IN DER ČSSR IN DEM III. FÜNFJAHRPLAN

Der Artikel berichtet über die wesentlichen Änderungen in der Organisation des Anbaues und der Züchtung von Braugerste, sowie auch der Standortverteilung der Sommergerstensorten, wie sie in dem III. Fünfjahrplan in der ČSSR durchgeführt werden. Die Züchtungsstellen und die Tschechoslowakische Akademie der landwirtschaftlichen Wissenschaften werden vor die Aufgabe gestellt, das Niveau der Braugerstensorten-Züchtung zu verbessern und bis zum Jahr 1965 erheblich zu erhöhen.

BREWING BARLEY IN CZECHOSLOVAKIA'S THIRD 5-YEAR PLAN

The article deals with the main measures to be taken to improve substantially the quality of brewing barley in Czechoslovakia. The districts suitable for growing barley will be revised, as also the list of varieties recommended for various areas. Seed breeding stations and research institutes of the Czechoslovak Agricultural Academy have to raise new high-quality varieties and to improve existing ones, their target being the highest quality and output, which should be attained before 1965.